

3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СТРАТЕГІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА СВІТОВА ПРАКТИКА

Роберт ДМУХОВСЬКИЙ

доктор наук

Вища школа економіки

м.Ольштин, Польська республіка

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Бюджетна, або фіскальна політика є частиною економічної політики держави, яка використовує інструменти, пов'язані з доходами та видатками бюджету для досягнення передбачуваних економічних цілей. Головна ціль бюджетної політики – це фіскальна мета, тобто задоволення попиту держави в грошових коштах. Ця політика також проводиться для сприяння економічному зростанню, обмеження циклічності економічних процесів, боротьби з безробіттям або обмеження надмірної диференціації доходів.

Важливим завданням бюджетної політики є якість державних фінансів, де найважливішим є збалансованість бюджету, тобто запобігання надмірному дефіциту й збільшенню державного боргу. Іншим важливим питанням є довіра до фінансового ринку, вибір методів формування національного доходу, відкритість та прозорість діяльності, а також підтримка економічного зростання.

Бюджетна політика є одним з головних факторів, що впливають на соціальні питання. Вони стосуються професійної діяльності, ведення бізнесу, економії та інвестування. Податкова система та система соціальних допомог, які є частиною цієї політики, відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної спрямованості економіки.

1. Поняття державного бюджету – польський досвід

Державний бюджет – це центральний суспільний фонд. Його завдання полягає в збиранні державних коштів, які спрямовуються на суспільні потреби як компоненти системи державних фінансів. Державний бюджет ідентифікується як основний фінансовий план на наступний фінансовий рік. Накопичення та розподіл державних коштів державного бюджету відбувається на основі прийняття парламентом закону, який дає право уряду здійснювати витрати та забезпечувати отримання доходів, передбачених законодавством. Це називається виконанням державного бюджету або бюджетною процедурою.

Бюджетна процедура також має місце щодо бюджетів органів місцевого самоврядування: комун (міст, сіл, селищ), повітів (районів, міст районного значення) та воєводств (областей). Ради комун, повітові ради та збори місцевого самоврядування уповноважують органи виконавчої влади збирати доходи та здійснювати конкретні видатки (Owsiak 2013, с. 102).

Джерелом формування державного бюджету є податкові закони, які встановлюють різні види податків. Вони різняться тим, що зазвичай ці закони ухвалюються на невизначений

строк. Закон про Бюджет зазвичай приймається на період часу, впродовж якого він буде діяти. Зміни до податкового законодавства часто вносяться, незалежно від того, що воно приймається на невизначений термін.

Податкові надходження, передбачені Законом про бюджет, є прогнозними. Їх недотримання не передбачає жодних санкцій проти органів виконавчої влади. З іншого боку, видатки бюджету, які включені в Закон про бюджет, мають певні обмеження. Їх перевищення вважається порушенням Закону про бюджет. Видатки бюджету також мають прогнозний характер. Кожне їх збільшення вимагає перезатвердження Закону про бюджет протягом фінансового року.

Це називають поправкою до Закону про бюджет. Невиконання видатків бюджету не має жодних наслідків для виконавчої влади (Owsiak 2013, с. 103). Характерні риси Державного бюджету це те, що:

- він є фондом грошових коштів, які акумулюються та розподіляються державою для належного її функціонування,
- збирання й розподіл доходів державного бюджету пов'язані з прийняттям закону про бюджет,
- частина суспільного продукту використовується певними соціальними групами, що впливає на умови їх життя
- доходи державного бюджету не підлягають поверненню,
- державний бюджет прогнозується, тобто він стосується майбутнього,
- видатки бюджету повинні використовуватися суворо за цільовим призначенням,
- державний бюджет формується з потоків доходів і видатків, оскільки вони пов'язані з діяльністю держави в даний період,
- забезпечення доходів і використання коштів державного бюджету повинно відбуватися до кінця бюджетного періоду, державний бюджет є відображенням діяльності держави, а не основою для визначення фінансового стану такої діяльності (Owsiak 2013, с. 115-116).

Видатки та доходи бюджету відповідають бюджетній класифікації, встановленій законодавством (Juja 2011, с. 62). Детальна бюджетна класифікація затверджена Постановою Міністра фінансів від 2 березня 2010 року. Розподіл включає два типи класифікації видатків: базові й спеціальні.

Закон про державні фінанси визначає метод класифікації доходів і надходжень бюджету, а також бюджетних витрат та видатків відповідно до:

- розділів та глав, що визначають вид діяльності,
- параграфів, в яких вказується тип надходжень чи доходів, або витрат чи видатків.

Даний поділ використовується в державному бюджеті та у бюджетах органів місцевого самоврядування.

Для державного бюджету характерний також інший поділ, а саме за існуючими бюджетними елементами або частинами. Окремі частини закріплені за органами державної влади, державного контролю, судів, трибуналів та інших органів. Він також включає в себе загальний резерв, власні ресурси Європейського Союзу, доходи та витрати, необхідні для фінансування позик з державного бюджету.

Бюджетна класифікація за розділами та параграфами є предметною, а за главами – суб'єктивно-предметною. Предметна класифікація пересікається з такими розділами, як державне управління, національна оборона, юстиція, туризм, торгівля, сільське господарство та мисливство. В розділах, у свою чергу, вказується тип бюджетного завдання, яке фінансуватиметься з державних коштів, або тип організаційної одиниці, яка буде виконувати дану задачу (Juja 2011, с. 63).

В Законі про бюджет поділ на розділи не використовується. Однак обов'язок його застосовувати поширюється на розпорядників окремих частин бюджету. Витрати у класифікації за параграфами більш деталізовані, ніж доходи. До таких витрат включають, наприклад, дотації, субсидії, обслуговування державного боргу. В спеціальну класифікацію входять:

- 1) класифікація коштів, що надходять з іноземних джерел,
- 2) класифікація структурних витрат,
- 3) класифікація з підвищеною деталізацією (Juja 2011, с. 64).

Бюджетна класифікація має велике значення, оскільки вона використовується в бюджетному процесі (Juja 2011, с. 65).

2. Принципи бюджетної політики.

Бюджетна політика означає вибір джерел і методів збору державних доходів, а також напрямків і методів виконання державних видатків для досягнення соціальних та економічних цілей, встановлених відповідними державними органами. Реалізація цих цілей забезпечується за рахунок коштів державного бюджету (Winiarski 2006, с. 380).

Принципи фіскальної політики є універсальними, оскільки вони не змінюються, незважаючи на ті суспільні й економічні зміни, які відбуваються. Вони стосуються правильної організації та належного способу управління бюджетною економікою.

Правила поділяються на дві групи:

- ті, що стосуються змісту бюджету,
- технічно-бюджетні, що стосуються форми бюджету.

Правилами, котрі стосуються змісту бюджету є:

- принцип універсальності або повноти,
- принцип матеріальної та формальної єдності,
- принцип збалансованості (Juja 2011, с. 56).

Принцип універсальності визначає склад усіх державних доходів і витрат (Owsiak 2013, с. 124).

Деякі державні структури отримують фінансування нетто. Це означає, що вони пов'язані з бюджетом виключно своїм сальдо доходів і витрат (Juja 2011, с. 58).

Принцип матеріальної єдності означає, що державний бюджет включений в один правовий акт. Це дозволяє проводити оцінку державних фінансів і витрат, що здійснюються з нього.

Принцип матеріальної єдності (принцип не фінансування) говорить, що окремі доходи бюджету не поєднуються з окремими напрямками та видами витрат. Винятком з принципу матеріальної єдності є створення фондів спеціального призначення.

Принцип збалансованості вказує на те, що доходи та видатки державного бюджету мають бути збалансованими протягом певного періоду часу (Juja 2011, с. 59).

Принцип деталізації реалізується завдяки бюджетній класифікації в державних фінансах, тобто класифікації доходів і витрат.

Принцип щорічності передбачає, що доходи та видатки державного бюджету приймаються на рік (Juja 2011, с. 60). Неосвоєні видатки державного бюджету в конкретному році втрачаються, без можливості використання їх у наступному.

Принцип гласності (відкритості) характеризується тим, що повинна зберігатися прозорість бюджетних дебатів в Сеймі та Сенаті та в органах місцевого самоврядування. Така гласність називається формальною. Також повинні оприлюднюватись дані, що стосуються державних фінансів, наприклад, сума боргу сектору державних фінансів, суми субсидій, перерахованих з державного бюджету. Обов'язковим є також оприлюднення звітів про виконання планів та результати проведених перевірок. Така гласність є матеріальною, або іншими словами – це розкриття інформації за суттю (суттєве розкриття інформації) (Juja 2011, с. 61).

Принцип прозорості стосується того, що правила є прозорими і базуються на Кодексі Міжнародного валютного фонду, який містить постулати, які стосуються побудови бюджету та бюджетних принципів.

Принцип бюджетної реальності стосується максимальної точності при плануванні бюджету.

Принцип економії вимагає від розпорядників бюджетних коштів ощадливого та економного використання державних коштів.

Принцип дієздатності передбачає, що в бюджетному процесі повинні бути конкретно вказані суб'єкти, які будуть відповідати за виконання бюджетних завдань, гроші на виконання та кінцевий термін виконання (Winiarski 2006, с. 383).

3. Функції бюджетної політики.

Функції бюджетної політики такі ж, як функції державних фінансів, а саме:

- 1) розподільча,
- 2) перерозподільна,
- 3) стабілізаційна.

Функція розподілу полягає у формуванні розподілу факторів виробництва між приватним та державним секторами, а потім у їх розподілі всередині цих секторів.

У державному секторі процес розподілу полягає у безпосередньому визначенні суми коштів, виділених на конкретні види діяльності.

У приватному секторі процес розподілу відбувається опосередковано шляхом коригування цін на товари, послуги та фактори виробництва з допомогою дотацій, тобто субсидій та податків (Winiarski 2006, с. 383).

Природа перерозподільної функції бюджетної політики полягає в тому, що державний бюджет є інструментом перерозподілу, тобто розподілу національного доходу. Доходи в основному надходять у формі податків від суб'єктів господарювання, які успішно функціонують та передаються підрозділам, які не отримують дохід, або він є недостатнім для нормальної діяльності цих підрозділів. Реалізація цієї функції також проявляється у здійсненні трансфертів з державного бюджету місцевим, або так званим фондам місцевого самоуправління, зокрема фондам соціального страхування (Owsiak 2013, с. 117).

Опосередкований характер цієї функції полягає в задоволенні певних безкоштовних або частково оплачуваних потреб, шляхом надання певних соціальних послуг державним сектором (освіта, охорона здоров'я тощо). Ці пільги не змінюють розподіл грошових доходів, але сприяють скороченню реальних відмінностей в рівні життя населення.

На розподіл доходу також опосередковано впливають умови, в яких формується первинний розподіл доходів (наприклад, витрати на професійне навчання). Функція перерозподілу реалізується з використанням таких інструментів, як: податки, субсидії та дотації.

Податок – це грошове надходження на користь Державного казначейства, воєводства, повіту чи комуни, яке є безоплатним, обов'язковим та не підлягає поверненню. Він виконує фіскальну та нефіскальну функції.

Фіскальна функція зводиться до примноження доходу, зібраного на державні цілі. До нефіскальних функцій податку належать регулююча та стимулююча функції. Залежно від обсягу цих функцій формуються економічні та соціальні цілі, що реалізуються завдяки податковим надходженням (Winiarski 2006, с. 386).

Стабілізаційна функція, яку ще називають функцією вирівнювання, спрямована на ліквідацію бізнес-циклів, котрі характеризуються як кризові, а також на забезпечення стійкості економіки (Owsiak 2013, с. 118). В основному це стосується суб'єктів приватного сектору (Owsiak 2013, с. 119). Сутність цієї функції полягає у використанні доходів і видатків бюджету для досягнення макроекономічних цілей: зниження рівня безробіття, забезпечення

стабільності загального рівня цін, високе стійке економічне зростання та стійкість платіжного балансу (Winiarski 2006, с. 388).

У теорії державних фінансів існують відмінності між пасивною та активною (дискреційною) бюджетною політикою. Пасивна бюджетна політика означає те, що певні елементи бюджетних доходів і видатків характеризуються тенденцією до автоматичного реагування на зміни в економічній ситуації з метою запуску компенсаційних імпульсів, що врівноважують коливання в економіці. Це так звані автоматичні стабілізатори.

Їх дія призводить до конкретних змін у балансі державного бюджету в період експансії економіки. Автоматичні стабілізатори викликають тенденцію до зменшення дефіциту бюджету (створення профіциту бюджету), а в період спаду сприяють виникненню або збільшенню дефіциту бюджету (Winiarski 2006, с. 393).

Активна фіскальна політика здійснюється, коли уряд вживає відповідних заходів для протидії циклічним коливанням та для стабілізації цін чи зменшення безробіття.

Основними видами заходів активної податково-бюджетної політики є:

- зміна податкових ставок,
- зміна розподілу трансфертів з державного бюджету,
- зміна витрат на публічні (державні) роботи та інвестиції.

Вищезазначені особливості активної економічної політики означають, що в довгостроковій перспективі таке втручання замість того, щоб допомогти пом'якшити циклічні коливання, може стати джерелом інфляційних тенденцій (Winiarski 2006, с. 393).

Висновок

Однією з головних цілей національної економіки є підтримка фінансової стабільності. Вона можлива за умови належної організації бюджетної політики, яка включає збір і витрачання державних коштів. Бюджетна політика виконує такі функції: розподільчу, перерозподільну та стабілізуючу. Державний бюджет відіграє велике політичне та суспільне значення. Це пов'язано з функціями держави та органів державної влади. Його важливість підтверджується прийняттям його у формі закону про бюджет. Виконання бюджету вимагає особливої суворості в питаннях цільового використання коштів. Правильна організація та метод управління бюджетною економікою впливають з принципів бюджетної політики, які є універсальними, незважаючи на ті суспільні й економічні зміни, які відбуваються.

Список використаних джерел

1. Juja T., 2011, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
2. Owsiak S., 2013, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa.
3. Winiarski B., 2006, *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

БЕНЬКО І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

ІВАНЧИШИН Р.С.

студент

Західноукраїнський національний університет

м.Тернопіль, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Необхідність розв'язання проблем, які пов'язані з фінансовим забезпеченням розвитку освіти, потребує запровадження нових підходів до залучення фінансових ресурсів, збільшення